

Dan pobjede nad fašizmom i Dan Evrope, 9. maj

Danas, 9. maja 2020. godine obilježavamo Dan pobjede nad fašizmom i Dan Evrope. Prije 75 godine fašistička Njemačka je potpisala безусловnu kapitulaciju u Drugom svjetskom ratu. Na temeljima antifašističkih vrijednosti, 9. maja 1950. godine, napravljen je i prvi korak ka stvaranju Evropske unije.

Drugi svjetski rat predstavlja najkrvaviji sukob u historiji čovječanstva. Trajao je 6 godina (od 1. septembra 1939. do 2. septembra 1945. godine). Rat je obuhvatio gotovo cijeli svijet – 61 zemlju, odnosno 96 odsto svjetskog stanovništva. U njemu je pod oružjem učestvovalo oko 110 miliona ljudi, a živote je izgubilo više od 50 miliona ljudi – vojnika i civila. Materijalna razaranja takođe su bila velika. Izazivači rata bili su nacistička Njemačka (Treći rajh) i fašistička Italija u Evropi i militaristički Japan na Dalekom istoku. Ove zemlje su bile povezane vojnim savezom (Trojnim paktom) koji su potpisale krajem septembra 1940. godine. Nekoliko satelitskih država im se pridružilo uglavnom protiv svoje volje (Mađarska, Rumunija, Bugarska, Finska). Na drugoj strani, ovim zemljama su se suprotstavile Velika Britanija sa svojim kolonijama i dominionima, Francuska, Sovjetski Savez, a nešto kasnije i Sjedinjene Američke Države. One su stvorile Antifašističku koaliciju. Tokom rata pridružili su im se dobro organizovani pokreti otpora u zemljama protiv kojih je bila izvršena agresija (Jugoslavija, Grčka i Poljska). Osnovne karakteristike rata bile su “blic-krig” (munjeviti rat) i koncentracioni logori, poznati kao fabrike smrti. Neka tehnička dostignuća, kao što su tenk i avion, u Drugom svjetskom ratu su imala masovnu upotrebu i postala najefikasnije i odlučujuće oružje.

Drugi svjetski rat je otpočeo njemačkim napadom na Poljsku. Fašističke države su u prvim godinama rata u Evropi imale više uspjeha, ali će ulaskom Sjedinjenih Američkih Država u rat i pobjedom sovjetske vojske kod Staljingrada, ratna sreća početi da se mijenja. Italija je kapitulirala septembra 1943. godine a juna 1944. godine jedinice zapadnih saveznika su krenule u odlučujuću ofanzivu. Krajem aprila 1945. otpočela je bitka za Berlin. Već 2. maja predale su se posljednje snage koje su branile Berlin. Dana 7. maja 1945. ovlašćeni predstavnici nacističke Njemačke potpisali su kapitulaciju sa zapadnim saveznicima, a dan kasnije i sa SSSR-om u Berlinu. Kapitulacija nacističke Njemačke stupila je na snagu 9. maja 1945. godine. Najveći doprinos Crne Gore u pobjedi nad fašizmom predstavlja Trinaestojulski ustanak 1941. godine. Taj događaj se ne mjeri samo ratnim efektom, koliko vremenom u kome se zbio, njegovim podsticajem susjedima i ostalim narodima Jugoslavije, tako i značenjem u međunarodnim okvirima, naročito u buđenju nade porobljenim narodima da fašizam nije nepobjediv. Trinaestojulski ustanak predstavlja fenomen Drugog svjetskog rata. Bio je to prvi ustanak u porobljenoj Evropi. Desio se u vrijeme kada je nacifašizam bio u najvećem usponu. Vijest o Trinaestojulskom ustanku za vrlo kratko vrijeme je obišla svijest i ohrabrujuće djelovala na pokrete otpora u Evropi.

Doprinos pobjedi nad fašizmom koštao je Crnu Goru velikih žrtava. U ratu 1941-1945. poginulo je više od 40.000 građana Crne Gore što iznosi 10 odsto stanovništva iz 1941. godine. U ratu je poginulo oko 2500 građana pljevaljskog kraja. Oko 95.000 ljudi je prošlo kroz zatvore i logore a oko 26.000 su postali invalidi. Ukupno demografsko opadanje stanovništva iznosilo je oko

103.000 ljudi. Dan pobjede nad fašizmom u Crnoj Gori biće obilježen polaganjem vijenaca na spomenicima posvećenim Narodnooslobodilačkoj borbi.

Na temeljima antifašističkih vrijednosti učinjeni su i prvi koraci ka stvaranju Evropske unije. Uslijed opšte zategnutosti političkih odnosa po završetku Drugog svjetskog rata, francuski ministar spoljnih poslova Robert Šuman objavio je 9. maja 1950. godine Deklaraciju koja se smatra prvim zvaničnim korakom u nastajanju Evropske unije. Deklaracija je bila prijedlog bivšim neprijateljima, Francuskoj i Njemačkoj, da uspostave organizaciju koja će zajednički upravljati njihovim industrijama uglja i čelika. Stavljanjem pod kontrolu ovako značajnih industrijskih grana budući rat bi bio nezamisliv. Prijedlog je doveo do stvaranja Evropske zajednice za uglj i čelik 1951. godine, preteče Evropske ekonomske zajednice, odnosno današnje Evropske unije. Zato je na samitu lidera Evropske ekonomske zajednice u Milanu 1985. godine odlučeno da se 9. maj proslavlja kao Dan Evrope.

Danas je 9. maj postao simbol Evrope. Prethodnih godina 9. maj je obilježavan polaganjem vijanaca, počasnom paljbom, prigodnim programima i paradama širom Evrope i svijeta. I u uslovima pandemije COVID-a 19 Crna Gora, Evropa i svijet će dostojanstveno obilježiti ovaj datum.

JU Gimnazija “Tanasije Pejatović” pruža svoj doprinos obilježavanju Dana pobjede nad fašizmom i Dana Evrope. Podsjećanjem na ovaj datum, želimo da ukažemo na važnost prošlih vremena i nezaborava. To, kako se sjećamo i šta pamtimo prilično pouzdano iskazuje i naše prioritetne vrijednosti. Pamćenje je smišljeni odnos prema prošlosti, ogledalo kulture i politike, ali i tvorac vjerovanja i vrijednosti javnog i privatnog života. Sjećanje, pamćenje, istorija potrebni su nam da bi ukrotili zaborav i sebe definisali. U radu sa mladim ljudima, kroz različite sadržaje i aktivnosti, ugrađujemo antifašizam u njihovu memoriju i tako osiguravamo razvoj budućih perspektiva.

Čestitamo Vam Dan pobjede nad fašizmom i Dan Evrope!

Gimnazija “Tanasije Pejatović”